

**Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение Черкехский
центр развития ребенка детский сад «Аленушка»
муниципального района «Таттинский улус» Республики Саха (Якутия)»
678661 Республики Саха (Якутия) Таттинский улус с.Черкех ул. Кашкина 9
тел (411-52)25-010, cherkehhdou12@mail.ru**

Олоҕхо ытык ийдібилэ-Олоһу тупсарар илэ
Оонньуу –дьарык
«Сылгыыт уонна дьобьогой оболоро»
(5-6 саастаах)

Филатова Айталига Афанасьевна
Иитээчи

Олонхо ытык ойдобулэ-Олобу тупсарар улэ
Оонньуу «Сылгыбыт уонна дьобогой оболоро»
(5-6 саастаах)

Олонхо ытык ойдобулэ-Олобу тупсарар улэ
Саха ыала дьэ-уот тэринэн, суоь-ас тутан байылыаттык озорор дьэн ойдобулу инэри.
О5о кыра сааьыттан обугэтин угэстэрин утумнаан, улэни таптыыр, сыалын-соругун
ситигэр, тулуурдаах буола улаатарыгар олук ууруу

СЫАЛА: Дьобогой туьунан билиилэрин кэнэтии. Саха торут дьарыгын сырдатыы. Сылгы,сылгыбыт ойдобулун оонньуунан тиэрдий. Олонхо тылын-оьун суолтатын ойдуургэ, толкуйдуур,хараьынан холоон корор дьобурдарын сайыннарыы.

Соруктара:

- Уус уран тылга интэриэьи уоскэтии
- Олонхо тылын хамсаныыны кытта дьуорэлээн туттары ситиьии.
- О5о –обону уонна улахан кыьини кытта алтыьытын тэрийии.
- Сылгыбыт идэтин билиьиннэри,сылгыга туттуллар маллары билсии.
- Истэр,утуктэр дьобурдарын сайыннарыы.

Алтыьыннарар уобаластар: тыл сайдыьта, эт-хаан сайдыьта, алтыьыы, билии-коруу.

Туттуллар тэрилэ: Хас биирдии о5о5о кэннигэр ленталаах (30 см) ыстааныгар эбэтэр сабатын кэннигэр иилэн кэбиьэр. (таттахха туллар гына). Хос биир оттугэр «сылгылар» кэчигирээн тураллар, кинилэртэн туора соьус сылгыьыт турар.

Макеттар: Балабан,хотон , куруо, муус,мас,от.

О5о аайы:Сьарбалаах оонньуур ат.

Контос-сиэлинэн хатыллыбыт хас да утаьы холбуу тигэн оноьуллубут сылгыны быалыыр хаптаьай быа.с.89

Тэьин-ыныыр акка икки оттунэн уунугэр баайан салайар быа.с212

Туттуллубут литература: «Саха тылын быгаарыылаах кылгас тылдыьта»А.Г.Нелунов

Тылга улэ:Тэьин,контос.

Дьарык барыьта:

«Дьобогой оболоро уонна сылгыбыт» буола оонньуубут дуо?

Сылгыбыт барахсан сылгыларын толоонтон ситэн туттаьына эрэ колуйэр улэтигэр комолоьуннэрэр кыахтаах. Сылгыбыт хайдах буолуон нааданый сылгыларын тутарыгар?

-тургэн,тулуурдаах,куустээх,улэьит.(оболор санаалара)

-Дэ, эрэ ким тургэн улэьит сылгыбыт буолуон баьарарый? Мин ыйытыкпар тургэнник эппиэттээбит о5о сылгыбыт буолуо. Сылгыны баайар уьун быата туох дэнэрий? (сылгыгыты талыы тоботугэр ситии баайыы.(таабырын эбэтэр о5о бабатынан)

Атыттар сылгы буолаллар. Кинилэргэ тутарга анаан «контос» быаларын иилиллэр.Туттарбакка куота кото сатыахтаахтар. Сылгыбыт араас албаьы булан куойэн контос быаларын туура тардан ылыахтаах. «Контобун» ылларбыт о5о тутуллубутунан ааьыллар.

ООННЬУУ БАРЫЬТА:

Оонньууну урут Айыы кыьитэ

сылгыбыт саьалыыр:

«Тардыстар далаьам

Миинэр минэм

Колунэр колом

Кун Дьобогой обото

Алааспар тиэрдий»- диир

«сылгылар»- хардараллар

«Сиспиттэн тэьиннээхпин

Кохсубуттэн контостоохпун

Айыы кыьитэ

Урун сууругу уксэт!

Сыспай сизллээби дэлэт»- бары бииргэ этэллэр.

«Тэбииниттэн тутгарда»- диэн буолар. Сылгыбыт ойууламмыт мэьэйдэри кыйа барар, ол курдук мастары быыстарынан буолбакка, ырааьыйанан айанныыр куолу эмиэ тумнар. Сылгыгыт кинилэри куойэр, хаайар. Сылгыбыт ханнык туьаайыынан барарын быьаарар: Сылгылар киниэхэ туттарбакка (ленталарын харыстыы сатыыллар) дьулуьаллар. Сылгыбыт элбэх сылгыны туттаьына:

«Халтай хаампатым, сииккэ сизлбэтим, сизр сизллээ±5 сизллэрэн ситтим»- диэн тылларынан оонньууну тумуктуур.

Хас сылгыны туппута лентатын ахсаанынан быьаарыллар.

-Сылгыбыппыт бугунну кунэ таах хаалбата. Сылгыларын тутан хаайан улэтэ табыллар буолла.

Тутан,хаайан сылгыларын хайыыра буолуой?

-(О5олор эппиэттэрэ) улэлэтэр,комолоьуннэрэр.

Сайынын оттуур,мастыыр,миинэр,колуйэр улэтигэр комолоьуннэрэр.

Дьэтигэр уотугар,ыарахан тиэйэр-таьар улэтигэр сылгытын комолоьуннэрээри.

Корун, эрэ бу улахан туох дьэиний?(о5олор эппиэттэрэ)

Кэпсэтиьии:

-Балаьан,биьиги эбээлэрбит,эьээлэрбит олорбут дьэилэрэ.

Онтон кырата?

-хотон суоьулэр турар дьэилэрэ.

Куруук балаьана сылаас буоларыгар туох нааданий?

-мас

-хантан тиэйэрий?

-Чэйин ороругэр туох нааданий?

-Хантан мууьун тиэйэр?

-куолтэн, орустэн, урэхтэн.

Сылгыта,суоьутэ тот буоларыгар тугу бэлэмниирий?

-оту

Чэйин, сылгыларбытын колуйэн оппутун-маспытын, мууспутун тиэйэн таьарга комолоьуннэриэххэйин.

Сылгыбыт улэтэ:

Хайа сылгыбыт ыраас уонна тургэн туттунуулаах эбитий?

Ким эрэ алаастан от, Ким эрэ тыаттан мас, ким эрэ куолтэн муус тиэйиэ. Чэйин, кытаатын.

Маспытын ханна уурабыт буолуой туох аттыгар?

-Балаьантан чугас маспытын биир сиргэ кыстыыбыт.

-Мууспутун?

-Балаьан аттыгар муус уураар лаабыска уурабыт.

-Иьэр,аьыыр мууспутун учугэйдик уурабыт ыраас буоларын туьугар.

-онтон оппутун туох аттыгар уурабыт?

-хотон аттыгар оту хаьаанар сиргэ кыбыыга суокуубут.

-Маспыт,оппут,мууспут барыта тиэлиннэ

-бачча элбэби то5о тургэнник таьан бутэрбиппит буолуой?

-Миинэр минэбитигэр

Колунэр колобутугэр ыарахан улэбитигэр комо буолбутугар махтаньяьын сынньатыаьын

